

Korset och Kronan

Nr 87/2021

Jesus säger: Håll fast vid
det du har så att ingen
kommer och tar din krona
(Upp. 3:11)

Ordet om korset är en
dårskap för dem som går
förlorade, men för oss som
blir frälsta är det en Guds
kraft (1 Kor. 1:18)

Den gode herden
leder sina får (Joh. 10)

Ca 10: Om nattvarden (6)

De stridigheter om nattvarden som Melanchtons avvikelse (filippismen) hade förorsakat fortsatte även efter Melanchtons död 1560. Forskningen har i vår tid klarlagt mycket av vad som då hände. Man hade tidigare gjort vissa allvarliga felbedömningar, vilket särskilt *Tom Hardt* har pekat på i sin doktorsavhandling *"Venerabilis & Adorabilis Eucharistia"* (1971). Vissa dokument som var filippistiska har tolkats som äktlutherska, vilket lett till att somliga misstolkat bekännelsen och vad vissa teologer vid denna tid lärde. Klart är att den äktlutherska läran segrade när Konkordieformeln skrevs 1577 med *Martin Chemnitz* (1522-1586) som huvudförfattare. Den amerikanske teologen *Bjarne W. Teigen* (1909-2004) har mycket tydligt visat, att Chemnitz helt och håller följer Luther i nattvardsläran, och att det är denna lära som framställs i Konkordieformelns sjunde

artikel. Teigens bok *"The Lord's Supper in the Theology of Martin Chemnitz"* (1986) är mycket välskriven och klar. Teigen framhåller att Chemnitz liksom Luther lär en närvaro av Kristi kropp och blod från konsekrationen till dess att allt det invigda har konsektrerats. Han visar också hur starkt Chemnitz betonar att konsekurationsorden är Guds eget maktord, som åstadkommer närvaron. Hos Chemnitz fanns ingen plats för den filippistiska avvikelser, trots att Chemnitz själv varit lärjunge till Melanchton. Men Chemnitz var i hög grad en självständig tänkare, som noga prövade källorna och verkligen undersökte vad Skriften lärde, vad Luther lärde och hur motståndarna hade förvanskat detta.

I Konkordieformelns nattvardsartikel betonas starkt att närvaron börjar med konsekrationen. Man åberopar sig uttryckligen på Luthers skrifter om detta och skriver:

Då doktor Luther rätteligen måste anses som den främste läraren i de kyrkor, som ansluta sig till den Augsburgska bekännelsen, och hela hans lära till sitt huvudsakliga innehåll sammanfattats i

nämnda, till kejsar Karl V överlämnade Augsburgska bekännelses artiklar, så kan och bör denna bekännelses egentliga mening och innebörd ingenstädes riktigare och bättre inhämtas än från Luthers läro- och stridsskrifter. Den här angivna åsikten och meningen åter grundar sig på den enda, fasta, orörliga och säkra sanningsklippan, instiftelseorden i Guds heliga ord, och den har på samma sätt förståtts och lärts och fortplantats av de helige evangelisterna och apostlarna samt deras lärjungar och åhörare. (FC, SD, art. 7:41-42).

Bekännelsens första del är riktad mot de reformerta. Där visas hur tydligt och klart Skriften lär att brödet är Kristi kropp och att vinet är hans blod. De reformertas omtolkningar avvisas med stor kraft. Deras "symboliska" tolkning av nattvarden håller inte. Den reformerta kyrkans nattvardslära är falsk och obiblisk.

Sedan kommer bekännelsen in på frågan om filippismen. Melancton nämns dock inte vid namn, eftersom man i hela Konkordieformeln valt att endast beskriva vad som är rätt och falskt i de olika läropunkterna. Att det här är fråga om filippismens avvikelser är dock uppenbart. I Bekännelsen står det:

74] Kristi lekamens och blods sanna närvaro i nattvarden åstadkommes icke av någon människas ord eller gärningar, varken prästens ord och förtjänster eller nattvardsgästernas ätande och drickande och tro, utan bör helt och hållet tillskrivas Guds, den Allsmäktiges, och vår Herres Jesu Kristi ord, instiftelse och ordning

Här ser vi att det är Kristi instiftelse som åstadkommer närvaron. Precis som dopets instiftelse gör varje dop verksamt till syndernas förlåtelse, så gör Kristi instiftelseord av nattvarden strax innan han gick till sitt lidande varje senare nattvard giltig och verksam när hans ord upprepas. Då är det inte längre "prästens ord", utan Jesu eget ord, som prästen endast upprepar på Jesu egen befallning.

75] Ty Jesu Kristi sanna och allsmäktiga ord, som han uttalade vid nattvardens instiftande, voro icke blott verksamma vid den första nattvarden,

utan gälla, verka och ha sin kraft alltfört, så att i kraft av samma ord, som Kristus uttalade vid den första nattvarden, Kristi lekamen och blod komma att vara i sanning närvarande, utdelas och mottagas överallt, där nattvarden firas enligt Kristi instiftelse och hans ord brukas. Ty där man håller fast vid hans instiftelse, uttalar hans ord över brödet och kalken och sedan utdelar det välsignade brödet och vinet, där är Kristus själv genom de uttalade orden i kraft av den första instiftelsen verksam genom sitt ord, som han vill skola upprepas.

Här betonas att det är Kristi eget ord vid den första nattvarden som också verkar i vår nattvard. Det sägs mycket tydligt att närvaron kommer till stånd "genom de uttalade orden" och att detta sker "i kraft av den första instiftelsen". Detta beror på att Jesus säger: "Gör detta..." Luther påpekar att om Jesus inte hade sagt så, hade vi inte haft någon befallning om att fira nattvarden.

76] Just detta framhålles av Chrysostomus i en predikan om Kristi lidande: "Kristus dukar själv detta bord och välsignar det; ty ingen människa gör det framsatta brödet och vinet till Kristi lekamen och blod, utan blott Kristus själv, den för oss korsfäste, gör det. Orden uttalas av prästens mun, men genom Guds kraft och nåd och det ord, som han talar: Detta är min lekamen, välsignas de framburna elementen i nattvarden. Och liksom ordet: Tillväxer och förökade eder och uppfyllen jorden, uttalas blott en gång, men alltid är verksamt i naturen, så att den tillväxer och förökar sig, så är detta ord blott en gång uttalat, men intill denna dag och till Herrens återkomst är det kraftigt verksamt, så att hans sanna lekamen och blod äro närvarande i kyrkans nattvard."

De ord som prästen uttalar är inte hans egna. Han upprepar dem visserligen med sin mun, men det är Jesu själv som talar dessa ord också i vår nattvard. "Genom Guds kraft och nåd och det ord, som han talar: Detta är min lekamen, välsignas de framburna elementen i nattvarden" säger Chrysostomus. Alltså åstadkoms närvaron genom Kristi eget ord, genom välsignelsen (konsekrationen) som är uppreandet av Jesu egna ord över

brödet och vinet: "Detta är min kropp", "Detta är mitt blod".

77] Och Luther skriver i Tom. 6. Ien. fol. 99: "Denna hans befallning och instiftelse verkar och åstadkommer, att vi icke utdela och mottaga endast bröd och vin, utan hans lekamen och blod, såsom hans ord lyda: Detta är min lekamen o.s.v. Detta är mitt blod o.s.v. Icke våra ord och handlingar, utan Kristi befallning och instiftelse göra brödet till hans lekamen och vinet till hans blod alltifrån den första nattvarden ända till tidens slut, men genom vår förtjänst och förrättning utdelas det dagligen."

Luther pekar här på den ursprungliga källan till att vår nattvard kan vara giltig och verksam, nämligen "Kristi befallning och instiftelse". Somliga har då tolkat detta som att Luther menade att om vi bara utför *handlingen* så åstadkommer den första instiftelsen närvaron. Man skulle därför enligt denna tolkning inte nödvändigtvis behöva upprepa instiftelseorden. Detta är *filippismens* invändning och misstolkning av Luther. Men Luther framhåller själv med stor kraft att det viktigaste i hela sakramentet är *uppreparandet av Kristi ord* i vår nattvard. Detta citeras också i bekännelsen med följande ord:

78] Vidare skriver han i Tom. 3. Ien. fol. 466: "Även om jag över alla bröd uttalade orden: Detta är min lekamen, så skulle ingenting följa därav. Men när vi i enlighet med hans instiftelse och befallning i nattvarden säga: Detta är min lekamen, så är det hans lekamen, icke för vårt tals eller våra maktords skull, utan på grund därav att han bjudit oss säga och göra så och bundit sin befallning och sitt handlande vid våra ord."

En rätt tolkning av bekännelsen är att närvaron av Kristi kropp och blod finns där under *hela tiden* från konsekrationen till dess det invigda har konsumerats. Om detta säger bekännelsen:

83] Men denna "välsignelse" ensam eller blotta uppläsandet av Kristi instiftelseord åstadkommer intet sakrament, om icke hela nattvardshandlingen, sådan den av Kristus förordnats, utföres (såsom då man icke utdelar, mottager och äter det välsignade brödet, utan låser in det, offrar och bär omkring

det). Utan man måste, utan att rubba eller stycka sönder, hålla Kristi befallning: Gören detta, som omfattar hela sakramentshandlingen, 84] så att man vid en kristen sammankomst tager bröd och vin, välsignar, utdelar mottager, äter och dricker dem och därvid förkunnar Herrens död, såsom också den helige Paulus i 1 Kor. 10 för oss framställt hela handlingen av brödets brytande eller utdelande och mottagande.

Orden "Men denna välsignelse ensam..." syftar på den romersk-katolska mässan där man ibland inte alls hade några nattvardsgäster. Det är då inte någon måltid och instiftelseorden har därför ingen kraft att åstadkomma någon verklig närvaro. Jesus instiftade en måltid med nattvardsgäster och inte en s.k. privatmessa, där prästen i sin ensamhet läser orden. Denna form av privatmessa avvisas av både Luther och Konkordieformeln.

Men vissa filippister har kommit att tolka dessa ord annorlunda, som om de även skulle avse en rätt kristen messa med nattvardsgäster.. Man har då menat att orden skulle betyda att det först är ätandet och drickandet som gör oss vissa om närvaron. Detta är Melanchtons *filippism*. Detta var också en tolkning som tyvärr kom in i senortodoxin på 1600-talet.

Läser vi orden i Konkordieformeln som de står ser vi att närvaron har en bred definition. Det rätta bruket vid nattvarden, under vilket Kristi kropp är närvarande, är enligt bekännelsen:

"Man måste, utan att rubba eller stycka sönder, hålla Kristi befallning: Gören detta, som omfattar hela sakramentshandlingen, så att man vid en kristen sammankomst tager bröd och vin, välsignar, utdelar mottager, äter och dricker dem och därvid förkunnar Herrens död".

I nästa nummer av "Korset och kronan" skall jag gå in på hur nattvardsläran tolkades av senortodoxin, inom den amerikanska lutherdomen på 1800-talet och i vår egen tid.

Forts. i nästa nr.